

Piotr Prus, Ewelina Domagalska

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W SEKTORZE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW NA PRZYKŁADZIE GMINY ŻNIN

*PERSPECTIVES OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT
IN THE ŻNIN COMMUNE WITHIN THE SECTOR OF SMALL
AND MIDDLE ENTERPRISES*

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, małe i średnie przedsiębiorstwa

Key words: entrepreneurship, small and middle enterprises

Synopsis. Celem pracy było określenie perspektyw rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy Żnin w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. W badaniach udział wzięło 94 przedsiębiorców oraz 2 przedstawiciele Urzędu Gminy Żnin. Podstawowe narzędzia badań stanowiły: arkusz ankiety skierowany do przedsiębiorców oraz kwestionariusz wywiadu przeprowadzonego wśród pracowników Urzędu Gminy. Zagadnienia poruszane w ankietach oraz w kwestionariuszu miały służyć ocenie stopnia rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy Żnin w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Wstęp

Przedsiębiorczość rozumiana jest jako podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, która jest nierozzerwalnie związana z pojęciem przedsiębiorstwa. Definicję przedsiębiorcy wprowadzono w polskim prawodawstwie ustawą *Prawo o działalności gospodarczej* z 19 listopada 1999 roku. Ustawa ta definiuje również pojęcie małego i średniego przedsiębiorstwa (MSP). Uregulowanie to jest bardzo istotne w związku z realizacją programów rządowych mających na celu pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw. Istnieje zgodna opinia, że przedsiębiorstwa z sektora MSP są ważnym czynnikiem rozwoju gospodarczego Polski. W dobie spowolnienia dynamiki rozwoju gospodarczego i wzrastającej stopy bezrobocia rozwój drobnej przedsiębiorczości jest szansą na odwrócenie tych niekorzystnych tendencji [Sزت-Gabryś 2008].

Wąskie rozumienie przedsiębiorczości sprowadza ją do roli funkcjonalnej, jako narzędzia ekonomicznego. W takim ujęciu przedsiębiorczość rozumiana jest jako cecha działania ludzi zmierzających do pełnego i racjonalnego wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa, jak również jako zachowanie organizacji lub człowieka, polegające na poszukiwaniu pomysłów oraz określaniu potrzebnych do ich realizacji nakładów [Zwoliński 2003, za Ignaciuk, Kiwak 2006]. Współczesne rozumienie przedsiębiorczości obejmuje szeroko rozumiane aspekty, zarówno ekonomiczne i organizacyjne, jak też kulturowe, psychologiczne oraz techniczno-technologiczne. Wynika to z faktu, iż przedsiębiorczość jest polem zainteresowania takich dyscyplin naukowych jak: ekonomia, psychologia, socjologia i etyka. Przedsiębiorczość uwidacznia charakterystyczny rys jednostki, która podkreśla jej indywidualność i wkład w realizację nadzwyczajnych korzyści [Ignaciuk, Kiwak 2006].

Spoglądając na pojęcie przedsiębiorczości z perspektywy historycznej można zauważyć, że została ona przypisana przez ekonomię właścicielowi przedsiębiorstwa, czyli posiadaczowi kapitału, kalkulującemu ponoszone nakłady i osiągane wyniki, a więc osobie działającej racjonalnie. Jednocześnie z pola widzenia przedsiębiorczości zniknęli pracownicy najemni, stanowiący istotny zasób przedsiębiorstwa. Pamiętać należy, że każdy z zatrudnionych może mieć znaczący udział w sukcesach, bądź w klęskach podmiotu gospodarczego. W takim kontekście zrozumiałe jest współczesne poszukiwanie metod zarządzania personelem, które mają na celu wydobycie przedsiębiorczości z poszczególnych pracowników, a następnie ukierunkowanie jej na realizację celów przyjętych przez podmiot rynku [Ignaciuk, Kiwak 2006]. Przedsiębiorczość wiąże się zatem z twórczym myśleniem i efektywną działalnością. Wymaga kreatywności oraz sporej swobody pozwalającej na urzeczywistnianie nowo powstałych pomysłów. Przedsiębiorczość wymaga powiązania ze zjawiskami takimi, jak zyskowna możliwość oraz przedsiębiorcza jednostka [Stopczyński 2002].

Cel i metodyka badań

Celem prezentowanych badań było określenie, w jakim stopniu następuje rozwój drobnej przedsiębiorczości na terenie gminy Żnin. Przeprowadzona analiza miała za zadanie pomóc w scharakteryzowaniu podmiotów już działających na danym terenie, a także zidentyfikowaniu jednostek pragnących taką działalność podjąć. Miała na celu rozpoznanie trudności, jakie napotykają przedsiębiorcy prowadzący lub rozpoczynający działalność gospodarczą. Konieczne było do tego zapoznanie się z danymi dotyczącymi powstawania podmiotów gospodarczych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw na przestrzeni kilkunastu lat, jak również przeprowadzenie wywiadu wśród kierownictwa – menedżerów odpowiedzialnych za podmioty gospodarcze, stanowiące część tego właśnie sektora.

Badaniu poddani zostali kierownicy przedsiębiorstw sektora małych i średnich przedsiębiorstw występujących na terenie gminy Żnin oraz pracownicy Urzędu Gminy w Żninie. Do określenia liczby respondentów posłużył wzór wyznaczający niezbędną wielkość próby N :

$$N_b = \frac{N}{1 + \frac{4d^2(N-1)}{Z_\alpha^2}}$$

gdzie:

N_b – niezbędna wielkość próby,

N – wielkość populacji,

d – dopuszczalny błąd szacunku,

Z_α – 1,64 (dla $\alpha = 0,10$) lub 1,96 (dla $\alpha = 0,05$) lub 2,58 (dla $\alpha = 0,01$).

W trakcie badań wykorzystane zostały następujące metody i techniki badawcze: badania ankietowe wykonane wśród kierownictwa przedsiębiorstw sektora MSP, wywiad kwestionariuszowy (w oparciu o wcześniej przygotowany arkusz pomiarowy) przeprowadzony wśród pracowników Urzędu Gminy w Żninie oraz analiza dokumentów i materiałów źródłowych Urzędu Gminy w Żninie. Badania przeprowadzone zostały we wrześniu i październiku 2008 roku. Kwestionariusze ankiety zostały dostarczone do 112 przedsiębiorstw, z czego wróciły 94. Zawierały one pytania zamknięte i półotwarte. Pytania półotwarte obok gotowych wariantów odpowiedzi pozwalały na przedstawienie własnych opinii, jeśli nie mieściły się one w zaproponowanym schemacie odpowiedzi. Kwestionariusz wywiadu przedstawiono dwóm pracownikom Urzędu Gminy w Żninie. Arkusz pomiarowy zawierał pytania otwarte, które dotyczyły ewentualnych szkoleń oraz innych działań władz lokalnych, jakie miałyby wspomóc działalność przedsiębiorców na terenie gminy. Umożliwiło to charakterystykę regionu pod względem promocji lokalnej przedsiębiorczości.

Wyniki badań

Niezmiernie ważne dla rozwoju przedsiębiorczości są motywy podejmowania samodzielnej działalności gospodarczej. Na pytanie dotyczące przyczyn prowadzenia własnej działalności większość uczestników badania odpowiedziała, iż do takiej decyzji skłoniła ich konieczność osiągnięcia dochodu pozwalającego na zaspokojenie podstawowych potrzeb własnych oraz rodziny respondentów (47,9%). Na drugim miejscu wśród czynników motywujących do zachowań przedsiębiorczych była możliwość uzyskania dodatkowego dochodu uzupełniającego budżet domowy (35,1%). Na dalszym miejscu znalazło się realizowanie własnych planów zawodowych (9,4%). Wśród innych przyczyn rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej (9,4%) pojawiły się: brak miejsc pracy w zakładach państwowych, utrata pracy, zbyt niskie zarobki w dotychczasowej pracy, możliwość zarządzania własnym czasem (rys. 1).

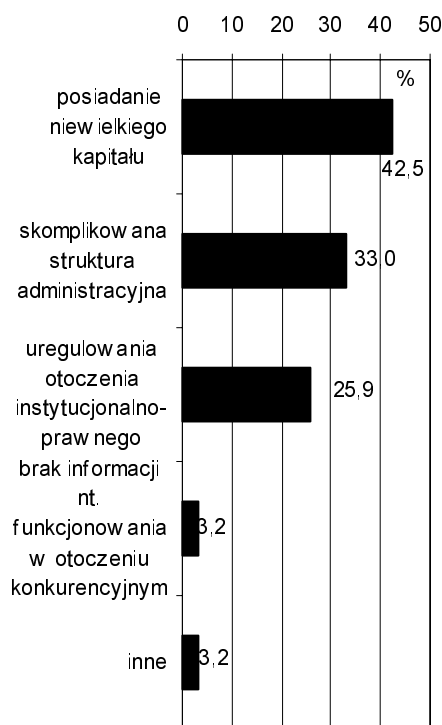
Rysunek 1. Przyczyny rozpoczęcia przez respondentów działalności gospodarczej

*Suma przekracza 100%, ponieważ respondenci mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi
Źródło: opracowanie własne.

Brak kapitału był najczęstszym hamulcem w rozwoju przedsiębiorczości wśród respondentów działających na terenie gminy Żnin (rys. 2). Z takim problemem spotkało się aż 42,5% respondentów. Kolejne 33,0% badanej populacji nie radziło sobie z formalnościami związanymi ze skomplikowaną ich zdaniem strukturą administracyjną. Istotny problem stanowiły także niezrozumiałe uregulowania narzucane przedsiębiorcom przez otoczenie instytucjonalno-prawne (25,9%). Niewielka liczba przedsiębiorców, która stanowiła 3,2% badanej populacji twierdziła, iż utrudnieniem był dla nich brak informacji na temat funkcjonowania w otoczeniu konkurencyjnym. Na inne źródła problemów, jakim był na przykład brak odpowiedniego lokalu wskazało 3,2%.

Częstym problemem w rozwoju przedsiębiorczości jest ograniczony kapitał, co również zyskało odzwierciedlenie w relacjonowanych badaniach. Kwestia niedoboru kapitału jest istotna, zarówno przy zakładaniu nowego przedsiębiorstwa, jak i w trakcie jego rozwoju. To kapitał decyduje o tym, czy przedsiębiorstwo będzie w stanie podołać zmianom jakie zachodzą w jego otoczeniu bliższym i dalszym, które z kolei wymagają od przedsiębiorstwa, aby do nich się dostosowało. Przedsiębiorstwo powinno podążać za zmieniającymi się na rynku tendencjami, upodobaniami klientów, chociażby przez wprowadzanie nowych i udoskonalanie istniejących w ofercie firmy produktów i usług, co wymaga dużych nakładów finansowych. Wśród źródeł pozyskiwania kapitału na rozpoczęcie działalności gospodarczej większość respondentów wskazywała na własne środki finansowe, które zainwestowali w swoje przedsiębiorstwo. Taką odpowiedź zadeklarowało 53,2% badanych przedsiębiorców. Niewiele mniej, bo 50,0% badanej populacji, fundusze na rozpoczęcie działalności pozyskało z banku w formie kredytu. Zaledwie 5,3% przedsiębiorców skorzystało ze środków pochodzących z programów pomocowych pochodzących z Unii Europejskiej. Wśród udzielonych odpowiedzi znalazły się także inne wskazania, na przykład kredyt z urzędu pracy (2,1%). Taki rozkład odpowiedzi świadczy o tym, iż przedsiębiorcy wykorzystują często więcej niż jedno źródło pozyskiwania kapitału. Przedsiębiorcy wykorzystują kapitał własny, jednak ze względu na jego ograniczoną korzystają również z pomocy banków (rys. 3).

Przedsiębiorstwa sektora MSP mogą liczyć na wsparcie ze strony programów pomocowych Unii Europejskiej. Pomoc finansowa pochodząca z funduszy strukturalnych została ujęta w działaniach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój Zasobów Ludzkich” oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”. Programy wsparcia są skierowane zarówno do działających już jednostek, tych rozwijających się i przeżywających aktualnie problemy, jak również do przyszłych przedsiębiorców. Pomoc ta wykorzystywana jest coraz chętniej. Po wypełnieniu dość skomplikowanych, zwłaszcza za pierwszym

Rysunek 2. Trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej wskazywane przez respondentów

*Suma przekracza 100%, ponieważ respondenci mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi.

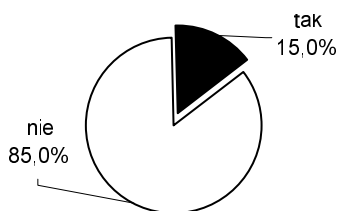
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3. Źródła pozyskiwania kapitału na rozpoczęcie działalności gospodarczej wskazane przez respondentów

*Suma % przekracza 100, ponieważ respondenci mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4. Korzystanie przez respondentów z programów pomocowych Unii Europejskiej wspierających działanie sektora MSP

Źródło: opracowanie własne.

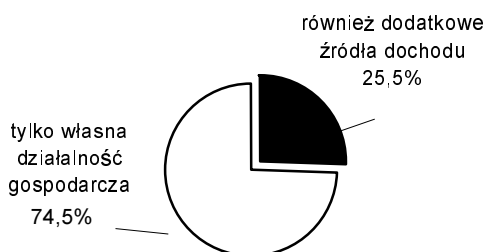
razem formalności, wielu przedsiębiorców korzysta z tej pomocy ponownie, w kolejnych edycjach różnych programów. W prezentowanym badaniu analizie poddany został problem wykorzystania środków unijnych przez przedsiębiorstwa sektora MSP, działających na terenie gminy Żnin. Na pytanie, czy dany uczestnik badania korzysta z pomocy Unii Europejskiej wspomagającej działalność przedsiębiorstw sektora MSP, większość respondentów udzieliła odpowiedzi negatywnej (85,0%). Zaledwie 15,0% przedsiębiorców wskazało na taki rodzaj wsparcia, jako jedno ze źródeł pozyskiwania funduszy na własną działalność (rys. 4).

Wśród przedsiębiorców reprezentujących sektor MSP często zdarza się sytuacja, w której oprócz prowadzenia własnej działalności gospodarczej podejmują się oni także innych zajęć w celu powiększenia dochodów. Dochody takie są zazwyczaj wykorzystywane na dofinansowanie własnego przedsiębiorstwa i umożliwiają jego rozwój. Jak wynika z przeprowadzonych badań większość respondentów, których firmy zlokalizowane były na terenie gminy Żnin nie podejmowało innych zajęć poza prowadzeniem własnej działalności. Takich przedsiębiorców, dla których jedynym źródłem dochodu było ich własne przedsiębiorstwo, było aż w 74,5% w porównaniu do 25,5% deklarujących pozyskiwanie również innych dochodów niż z własnej działalności gospodarczej (rys. 5).

Naturalnym dążeniem małych i średnich przedsiębiorstw jest chęć przekształcenia się w duże, dobrze prosperujące i liczące się na rynku firmy. Wykonują one w tym kierunku wiele działań, które wiążą się z ciągłym doskonaleniem bieżącej działalności swego przedsiębiorstwa. Arkusz ankiety przedstawiony respondentom zawierał pytanie dotyczące perspektyw powiększenia badanych przedsiębiorstw. Taką chęć zadeklarowało 67,0% z nich. Mniejsza część badanej populacji (18,1%) nie zamierzała powiększać swojego przedsiębiorstwa. Pozostałe 14,9% nie miało jeszcze sprecyzowanych planów odnośnie przyszłości przedsiębiorstwa i nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć, czy chce zwiększyć liczbę zatrudnionych w najbliższym czasie (rys. 6).

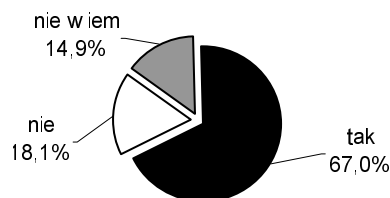
W odpowiedzi na pytania znajdujące się w kwestionariuszu wywiadu skierowanego do pracowników Urzędu Gminy w Żninie otrzymano informacje dotyczące działań gminy, zmierzających do rozwoju przedsiębiorczości oraz poznano kompetencje pracowników urzędu gminy, które mają służyć do propagowania inwestycji na danym obszarze. Uzyskano informacje o organizowaniu przez lokalną władzę targów i wystaw promujących lokalną przedsiębiorczość, w tym także działalność turystyczną. Działania te miały obejmować opracowywanie gminnych planów marketingowych, organizowanie wystaw, imprez promocyjnych i targowych promujących lokalny biznes. Przedsiębiorcy działający na terenie gminy mieli ponadto szansę na uczestniczenie w misjach gospodarczych, targach i wystawach inwestycyjnych. Pracownicy Urzędu Gminy przygotowywali również materiały promocyjne, prowadzili stronę internetową Urzędu Miejskiego w Żninie zawierającą informacje, które mogli wykorzystywać obecni oraz potencjalni przyszli przedsiębiorcy. Ponadto udzielali oni informacji publicznym mediom oraz promowali gminę Żnin w mediach lokalnych oraz ponad lokalnych. Gmina Żnin prowadziła aktywną politykę informacyjną w środkach masowego przekazu.

Przedstawiciele Urzędu Gminy Żnin określili także kolejne przyszłe działania, które mają być podejmowane przez władze lokalne i pracowników Urzędu Gminy z zakresu wspierania drobnej

Rysunek 5. Źródła dochodów respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 6. Chęć zwiększenia liczby zatrudnionych w badanych przedsiębiorstwach

Źródło: opracowania własne.

przedsiębiorczości. Wśród nich znalazło się m.in., podejmowanie działań w celu pozyskiwania chętnych do inwestowania na terenie gminy. Kolejne z nich, to tworzenie programów zmierzających do podnoszenia aktywizacji gospodarczej i przeciwdziałania bezrobociu, w tym z zakresu inicjowania i udziału w tworzeniu nowych miejsc pracy, prowadzenie akcji informacyjnej o stosowanych ulgach i preferencjach wobec podmiotów gospodarczych, współdziałanie w opracowywaniu ofert inwestycyjnych oraz obsługi lokalnych podmiotów gospodarczych.

Podsumowanie

Istnieją dobre perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy Żnin. Badani kierownicy przedsiębiorstw jako powód rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, podawali najczęściej chęć zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych swoich oraz swojej rodziny. Dochody pozyskiwane z działalności gospodarczej miały stanowić główne lub czasami dodatkowe źródło utrzymania. Częstym powodem rozpoczęcia działalności gospodarczej była również chęć samorealizacji. Wśród głównych barier hamujących procesy przedsiębiorcze respondenci wymieniali brak kapitału własnego, który miałby służyć na pokrycie kosztów związanych z założeniem przedsiębiorstwa, nieznaną skomplikowaną strukturę administracyjno-prawną oraz brak informacji, które mogłyby pomóc w zrozumieniu tych zależności. Jak wynika z zaprezentowanych badań, wspomniany brak kapitału własnego był barierą, którą respondenci starali się pokonać korzystając z zewnętrznego źródła finansowania, posilując się kredytami bankowymi. Część z przedsiębiorców biorących udział w badaniach korzystała również ze środków wspierających rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw, pochodzących z programów pomocowych Unii Europejskiej. W większości wypadków, dochody pozyskiwane z prowadzonej działalności gospodarczej stanowiły główne źródło dochodów badanych przedsiębiorców. Zdecydowana większość respondentów deklarowała chęć powiększenia przedsiębiorstwa przez zwiększenie zatrudnienia w najbliższym czasie.

Należy pamiętać, że rozwój małych i średnich przedsiębiorstw zależy od polityki rządu oraz działań władz samorządowych. Aby małe i średnie przedsiębiorstwa mogły kształtować się w odpowiednich warunkach, wymagany jest dobry stan otoczenia makroekonomicznego. Warunki trwałego, zrównoważonego rozwoju gospodarki wpływają na kierunek rozwoju tychże jednostek. Przedsiębiorstwa sektora MSP są wspierane przez różnego rodzaju instytucje. Wsparcie dla drobnej przedsiębiorczości ma na celu utrzymanie stabilności gospodarki. Na pomoc taką małe i średnie przedsiębiorstwa mogą liczyć także ze strony władz lokalnych danych obszarów, które podejmują wszelkie działania, aby stworzyć warunki zachęcające do powstawania jednostek gospodarczych na ich terenie.

Literatura

- Ignaciuk E., Kiwak W.** 2006: Instytucjonalne uwarunkowania przedsiębiorczości. [W:] *Zachowania rynkowe gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w okresie transformacji systemowej w Polsce* (red. D. Kopycińska). Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, 19-28.
- Stopczyński K.** 2002: Rozwój przedsiębiorczości w Polsce na tle transformacji ustrojowej. [www.mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/7/6.pdf], 28.04.2010.
- Szot-Gabryś T.** (red.) 2008: *Przedsiębiorczość i innowacje. Problemy, koncepcje, wyzwania*. Wyd. Wyższej Szkoły Umiejętności im. S. Staszica w Kielcach, Kielce.
- Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. *Prawo działalności gospodarczej*. Dz. U. z dnia 17 grudnia 1999 r.
- Zwoliński A.** (red.) 2003: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*. Polskie Wyd. Encyklopedyczne, Radom, s. 407.

Summary

The aim of the presented research was to characterize perspectives of entrepreneurship development in the Żnin commune within the sector of small and middle enterprises. In the research there participated 94 entrepreneurs and 2 clerks from the Żnin Commune Office. The main research tools were: a questionnaire directed for the entrepreneurs and an interview with the clerks. The discuss issues were used to estimate the process of entrepreneurship development in the Żnin commune within the sector of small and middle enterprises.

Adres do korespondencji:

dr inż. Piotr Prus
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Katedra Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie
al. Prof. S. Kaliskiego 7, bud. 3.1, 85-796 Bydgoszcz
tel. (52) 340 81 85, e-mail: piotr.prus@utp.edu.pl